

KIKATUKSEN KUVAKULMIA

Opas valokuvamenetelmään

Taidekaari

TAMPEREEN TAIDEKAAREN JULKAISUJA, osa 3

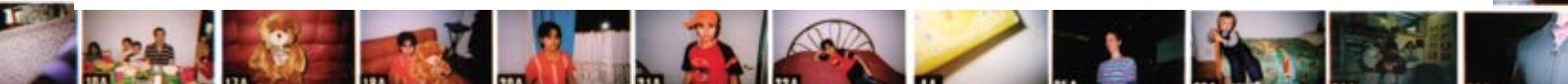

TAMPEREEN TAIDEKAAREN JULKAISUJA, osa 3 | Tampereen kaupunki ja Pirkanmaan Taikalamppu

TAITTO JA KUVITUS Jani Ikonen | TAIDEKAAREN TUNNUSHAHMO Jarno Vesala (sivu 1)

Valokuvat kokonaisuuteen osallistuneiden oppilaiden ottamia.

ISBN 978-951-609-449-9 | Esa Print oy, Tampere 2010

ESIPUHE

Riikka Sivula

*Erityisluokanopettaja
Pyynikin koulu, Tampere*

Oppimisen hetkien merkitseminen on taiteellisessa työssä toisinaan haastavaa. Näin ollen taiteen tai taidekasvatuksen rooli voi olla hankala oppimista, suorittamista ja arviointia korostavassa koulumaailmassa. Taiteellista työskentelyä saatetaan pitää koulussa mielekkäänä ja tärkeänä tekemisenä vain, koska se on piristävää ja hauskaa välipalatekemistä kirjatehtävien lomassa. Taiteellisen oppimisen arvioinnissa ja tulosten mittaamisessa on ongelmallista usein se, että osallistujien on vaikeaa määritellä tietoisesti ja sanallisesti oppimaansa, vaikka ovatkin kokeneet monenlaista.

Kolmen vuoden yhteistyö Jani Ikosen kanssa on osoittanut, että aina oivaltamisen ja oppimisen kohtia ei tarvitse kuitenkaan etsiä ja arvuutella. Yhdessä kokeminen ja tekeminen ovat muodostuneet työskentelyn kulmakiviksi. Omien ajatusten ja taitojen tuominen osaksi yhteistä tekemistä on ollut monelle nuorelle haastavaa. Epävarmojen ja passiivisten yläluokkalaisten innostaminen työskentelyyn on tapahtunut mielekkään tekemisen myötä kuin itsestään. Rutiineihin tykästyneet ja tottuneet erityisnuoret ovat heittäytyneet kuin huomaamattaan epävarmaan ja arvaamattomaan toimintaan. Samalla nuoret ovat saaneet arvokasta kokemusta itselleen haastavista sosiaalisista tilanteista ja ongelmanratkaisusta.

Ohjaajan roolista huolimatta oppilaille on jäänyt mieliin kokemus oman työn ja osallistumisen merkityksellisyydestä. Jollekin sivustaseuraajan, katselijan ja kommentoijan rooli on ollut ominaisin ja yhtä lailla olennainen kokonaisuuden kannalta kuin hänen, joka on ehtinyt poseerata, puvustaa, maskeerata, lavastaa ja maalata. Jokainen on saanut osallistua omien vahvuuksiensa mukaisesti. Erityisoppilaat ovat usein tottuneet siihen, että huomio kiinnittyy heidän heikkouksiinsa, nyt niistä ei oltu lainkaan kiinnostuneita vaan fantasiamaailman myötä jokainen on saanut vuorollaan loistaa.

Oppilaille erityisen tärkeiksi ovat muodostuneet tuotokset. Huomatuksi tulemisen kokemukset ovat olleet ainutlaatuisia. Paitsi kuvia, myös kuvaustuokioita, on muisteltu usein naama virneessä.

Kikatuksen kuvakulmia- kokonaisuus on osaltaan tuonut nuorten vapaa-ajan kokemusmaailmaa koululuokan seinien sisäpuolelle. Se, että koulussa on saanut tehdä jotain näin epäkoulumaista ja vapaata, tuntui muodostuvan monelle nuorelle tärkeäksi. Valmiiden kuvien äärellä on hihitetty, räkätetty ja kikatettu mutta myös hämmästeltä, ihasteltu ja oivallettu.

Taiteellisessa työskentelyssä myös opettaja saa olla oppijan asemassa. Tässä voisi heittää haasteen. Uskallapas opettaja asettua poseeraamaan, keikistelemaan ja leikkimään, kun oppilaat kuvaavat! Hetkellinen roolinvaihto tarjoaa taatusti mielenkiintoisen näkökulman, kun tuttu tiedonjakajan rooli vaihtuu yhteiseen ihmettelyyn.

SISÄLLYS

ESIPUHE	1
JOHDANNOKSI	4
TEHTÄVISTÄ	10
TUTUSTUMINEN	12

1. PÄIVÄ	13 – 17	<i>Mikä on valokuva ja mikä ei?</i> <i>Piirretään valokuvan päälle</i> <i>Kuvien lajittelua</i> <i>Tarina kuvilla</i> <i>Minä keppinukkena</i> <i>Muistipeli</i>
-----------------	---------	---

Tehtävät 1 - 6

2. PÄIVÄ	18 – 22	<i>Tutustuminen kameroihin</i> <i>Näkökulmia valokuviin</i> <i>Kuvaaminen koulun ympäristössä</i> <i>Kuvasarja</i> <i>Kertakäyttökamerat</i>
-----------------	---------	--

Tehtävät 7 - 11

3. PÄIVÄ	23 – 27	<i>Omat valokuvat</i> <i>Kuvaaminen pitkällä valotusajalla</i> <i>Lavastettu tilanne</i> <i>Mainoskuva</i> <i>Kuva-arvaus</i>
-----------------	---------	---

Tehtävät 12 - 16

4. PÄIVÄ	28 – 31	<i>Maitotölkkipikaupunki</i> <i>Mainoskuvien katselu</i> <i>Materiaalien läpikäyntiä</i> <i>Ryhmäkuva</i> <i>Ryhmän oma idea kuvaustehtävästä</i> <i>Palaute</i>
-----------------	---------	---

Tehtävät 17 - 21

LOPPUSANOJA	33
APUKYSYMYKSIÄ	35
VALMISTAVA OPETUS	36

TOHDANNOKSI

Jani Ikonen

Kuvataiteilija

Kikatuksen kuvakulmia -oppaan kirjoittaja

Tiedät varmaan sanonnan ”Yksi kuva kertoo enemmän kuin tuhat sanaa”? Jos näin todellakin olisi, emmekö jo olisi heittäneet kaikki sanamme aakkosineen päivineen roskikseen ja lakanneet puhumasta jo kauan sitten. Tuon sanonnan voisi kääntää myös muotoon ”Yksi sana kertoo enemmän kuin tuhat kuvaa” ja tällöin olisimme kai luopuneet kaikista kuvistamme ja sulkeneet silmämme. Mutta kumpikaan tilanne ei ole käynyt toteen. Kuvil-

la ja sanoilla on erilaisia tehtäviä, mutta lähes aina ne ovat toisistaan riippuvaisia. Molemmat kumpuavat samoista pyrkimyksistä, tarpeesta kommunikoida ja tulla ymmärretyksi.

Minua pyydettiin suunnittelemaan ja ohjaamaan valokuvaamiseen ja valokuvaan liittyvää kokonaisuutta valmistavan opetuksen* luokille eli maahanmuuttajalapsille ja -nuorille sekä Pyynikin keskitetyn erityisopetuksen luokille Tampereella syksyllä 2007 ja keväällä 2008. Kokonaisuus sai alkunsa **Valokuvakeskus Nykyajan** aloitteesta heidän järjestäessään valokuvatriennaalia *Backlight -08*. He hakeutuivat yhteistyöhön Tampereen **Taidekaari -kulttuurikasvatusohjelman** kanssa, sillä valokuvatriennaaliin haluttiin tuoda myös lasten ja nuorten näkemyksiä valokuvasta. *Backlight -08* -teemana oli *Tickle Attack*, jonka puitteissa valokuvaa lähestyttiin huumorin, naurun, ironian, paradoksin ja/tai absurdiuden kautta. Kokonaisuuden suunnittelutyö lähti käyntiin Nykyajan, Taidekaaren ja ohjaajan yhteisillä tapaamisilla. Selkeänä tavoitteena kokonaisuudelle oli tuottaa näyttely syksylle 2008. Kokonaisuus oli myös osa Euroopan kulttuurienvälisen vuoropuhelun teemavuotta 2008.

Sain pian ymmärtää mitä valmistava opetus oikeastaan tarkoittaa ja mitä haasteita siihen liittyi. Oppilaat eivät siis välttämättä ymmärtäisi sanaakaan siitä, mitä heille sanon. Siitä oli ainakin lähdeittävä. Mukana olisi myös laaja kirjo eri kulttuureja. Oppilaat olisivat 7–17-vuotiaita ja heitä olisi mukana noin 80. Entäs valokuvaus? Monet eivät välttämättä olisi koskaan pitäneet kameraa kädessään. Yhteisenä nimittäjinä tällä ryhmällä oli koulu, vieras kieli ja kulttuuri, jonka piiriin he ovat hiljattain saapuneet.

Välineenä tämän kaiken tarkasteluun olisi nyt valokuva. Vaikka minun olikin määrä mennä opettamaan oppilaille valokuvausta, ymmärsin ettei kysymys voisi olla pelkästään siitä. Kielikysymys ja kulttuureiden kohtaaminen olisivat väistämättä edessäni. Tietenkin olisi myös koulu oppimispaikkana ja ympäristönä. Muis-
tan ajatelleeni, kuinka hauskaa on mennä opettamaan jotain asiaa, kun lähtökohtaisesti täytyy ajatella, ettei minua ymmärretä lainkaan kielellisesti. Tehtävänäni olisi siis jotenkin mielekkäällä ja hausalla tavalla saada yhdistettyä valokuvaaminen ja suomen kieleen tutustuminen. Tai pitäisikö sanoa näiden kahden asian yhtäaikaista hahmottaminen. Opettajat olisivat tunneilla paikalla asiantuntijoina antamassa tarvittaessa neuvoja omi-

en oppilaidensa tiedoista ja taidoista. Kokonaisuuden runkoa ja tehtäviä suunnitellessani koetin huomioida oppilaiden mahdollisia kielellisiä ja kokemuksellisia rajoitteita, kuitenkin aliarvioimatta heidän kykyään osallistua toimintaan.

Tekemisen ilo

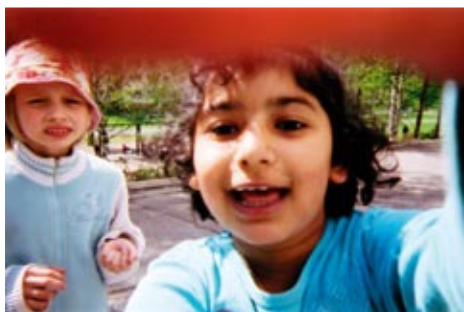
Kokonaisuuden opetuspäivät oli jaettu koko lukuvuoden ajalle. Tapaamispäiviä oli neljä ja yksi päivä oli noin 4 - 5 tuntia. Mitä siinä ajassa ehtii? Mikä olisi olennaista? Kuinka saada omat ideat välittymään oppilaille niin, että he ymmärtävät?

Itse olen jo pitkään ollut kiinnostunut sanan ja kuvan välisistä suhteista. Suhde on moniulotteinen eikä siihen ole yhtä selkeää tyhjentävää vastausta. Ehkäpä juuri tämän vuoksi sen suhteen tarkastelulla on moninaisia ja mielenkiintoisia lopputuloksia. Joten vaikka tämä pieni opus pyöriikin melkolailla valokuvan ympärillä, ei kieltä voi olla huomioimatta. Tarkoitus on suhtautua kuviin ja sanoihin toisiaan täydentävänä systeeminä, jotka yhdessä pystyvät pääsemään lähemmäksi sitä, mitä halutaan ilmaista. Molempien hallitseminen vaatii opettelua ja siihen pyrin tätä kokonaisuutta suunnitellessani kiinnittää huomiota. Kysymys on paljolti tarinankerronnasta kuvin ja sanoin.

Ikäjakama loi oman haasteensa tehtävien suunnittelussa. Tiedetyt tehtävät soveltuvat paremmin lapsille ja toiset nuorille, mutta mitään tarkkaa rajausta en halunnut tehdä. Koska keskeisinä teemoina olivat huumori ja leikillisuus, halusin saada oppilaat houkuteltua mukaan ideoihini joka tapauksessa. Tehtäviin tartuttiin innostuneesti ja luovasti. Oli yllättävää huomata, ettei tehtävien lopputuloksista oikeastaan ollut erotettavissa oliko kyseessä 7–9-vuotiaita vai 15–17-vuotiaita. Mielestäni tämä oli hyvä piirre ja merkki siitä, että tehtävien laadinta oli onnistunut ja että kohderyhmälle oli valittu oikea väline.

Valokuva ja valokuvaaminen tuntui alusta asti sopivalta menetelmältä lähestyä kohderyhmää. Se on mielestäni tasa-arvoinen tapa luoda. Kaikki oppilaat asettuvat samalle lähtöviivalle taito-

jensa suhteen. Kuka tahansa osaa ottaa valokuvan, kunhan heille on ensin näytetty, kuinka kamera toimii. On tietenkin eri aihe alkaa keskustelemaan siitä, milloin ja missä mielessä otettu kuva on valokuvana hyvä, mutta se ei muutenkaan ollut lähtökohtana kokonaisuutta suunniteltaessa. Tekemisen ilo, persoonalliset havainnot ja onnistumisen kokemukset olivat tärkeimpiä toiminnan arviointiperusteita.

Haasteena opetuksessa oli oppilaiden kannustaminen itsensä ja omien mielipiteidensä vapaaseen ilmaisemiseen näytettyjen esimerkkien jäljentämisen sijaan. Kielen opetuksessa on olennaista, että oppilas oppii ymmärtämään sanoja kielen sääntöjen ja rakenteiden mukaan. Tuoli ei ole sama kuin leipä. Kuvallisessa ilmaisussa ei ole samalla tavoin oikeita vastauksia. Kuvien merkitykset ovat paljon avoimempia ja henkilökohtaisempia. Kaksi henkilöä voivat ymmärtää saman kuvan aivan päinvastaisesti ja siltikin molemmat voivat olla yhtä oikeassa. Haasteena olikin antaa oppilaille palautetta niin, että sillä tuntuisi olevan merkitystä ja että se kannustaisi oppilasta tutkimaan hänen omaa tapaansa havainnoida asioita ja että hän samalla voisi arvostaa toisten mahdollisesti erilaisia näkemyksiä. Tämän vuoksi olin painottanut opetuksessa käytettävien kuvaesimerkkien määrää ja monipuolisuutta, jotta en olisi rajannut etukäteen oppilaiden tapaa hahmottaa valokuvaa ja kuvaamista. Kuvien kulttuuri on keskustelun kulttuuria.

Kuvien parissa

Valokuvauksen kannalta koetin keskittyä niihin seikkoihin, joita itse pidin olennaisina. Koetin opettaa oppilaita havainnoimaan valokuvaamisen kieltä, niitä perusasioita, joista kuvaaminen ja valokuvat rakentuvat. Kiinnitin huomiota valokuvaan laajassa kehityksessä, osana visuaalista kulttuuria, eikä niinkään yksittäisinä, itsenäisinä teoksina. Visuaalinen kulttuuri on täynnä valokuvaa ja koen, ettei sitä kannata sivuuttaa valokuvauksen perusopetuksessa. Suurin osa lasten ja nuorten näkemistä kuvista ovat joka tapauksessa peräisin julkisista medioista, kadulta tietokoneen ruudulle.

Kokonaisuuden aikana kuvia tarkasteltiin tietyistä rajatuista näkökulmista käsin, sillä se helpottaa oppilaiden omien mielikuvien muodostumista ja samalla se auttaa ymmärtämään, mitä aihetta milloinkin oltiin käsittelemässä. Kokonaisuutta varten rajasin valokuvaamiseen liittyvät näkökulmat seuraaviin aihealueisiin: *valo, kuvakulma, raja, oikea hetki, kuvasarja, tilantuntu ja liike*. Tämä lista voisi siis aivan hyvin olla toisenlainenkin eikä kysymyksessä ole mikään ”valokuvauksen faktatop 7”. Aihealueita tarkasteltiin kuvaesimerkkien välityksellä. Oli myös tärkeää huomata, kuinka yhtä ainoakin kuvaa voi tarkastella jokaisesta näkökulmasta erikseen. Kuvien aiheisiin en tarkoituksellisesti halunnut puuttua, vaan toivoin että oppilaat koettaisivat itse löytää omat mielenkiinnon kohteensa kuvatessaan.

Opetustilanteet halusin järjestää niin, että ne olisivat mahdollisimman vähän tavallista koulunkäyntiä muistuttavia. Tämän vuoksi muodostimme usein pulpeteista yhden ison pöydän, jonka ympärille kaikki asettuivat istumaan. Istuimme usein myös lattialla ringissä. Halusin, että oppilaat olisivat ryhmä, sillä kysymys oli yhdessä oppimisesta ja tekemisestä. Tarkoitus oli myös luoda normaalia koulunkäyntiä vapaampi ilmapiiri luokkaan, jotta se kannustaisi kokeilemiseen ja hauskuutteluun. Useat toteutettavista tehtävistäkin jo vaativat kaikkien lähekkäistä läsnäoloa ja vuorovaikutusta.

Näyttelyn ajattelu toimi hyvänä tukena opetuksen suunnittelussa. Oli hyvä, että oli tuotettava jotain materiaalia toisten nähtäväksi ja että oppilaatkin tiesivät, että heidän kuvansa päätyisivät yhteiseen näyttelyyn. Tämän vuoksi oppilaiden oli määrä käydä tutustumassa kokonaisuuden keskivaiheilla Tampereen Kuva-arkistoon sekä käydä katsomassa Juhani Riekkolan *Fotografikkaa ja valokuvia* –näyttelyn **Taidehalli TR1**:ssä. Näiden vierailuiden oli tarkoitus johdattaa oppilaat valokuvan esittämisen ääreen myös muissa valokuvan esittämiskonteksteissa. Omasta valokuvanäyttelystä alettiin puhua oppilaiden kanssa vasta näyttelykäyntien jälkeen, jotta kaikilla olisi yhteneväisemmät käsitykset siitä mikä näyttely ylipäätään on.

Kokonaisuuden ohjausvastuun jaoin valokuvaaja Jarkko Mikkosen kanssa. Hän otti vastuun tiettyjen ryhmien kanssa toimimisesta minun laatimieni päiväsuunnitelmien pohjalta. Oli rikkauttavaa jakaa kokemuksia erilaisista ryhmätilanteista ja saada omia käsityksiä laajempia näkemyksiä kokonaisuuden toimivuudesta.

Lämpimät kiitokseni kaikille mukana olleille oppilaille ja opettajille mukavasta ja rikkaasta yhteistöstä. Kiitän myös Tampereen Taidekaaren väkeä, Valokuvakeskus Nykyaikaa sekä Jarkko Mikkosta tuesta, vaivannäöstä ja yhteisistä ideoista.

Tehtävät muodostavat opetuksen tukirungon ja kokonaisuuden draamankaaren. Tässä olevat tehtävät toteutettiin opetuksessa esitellyssä järjestyksessä, sillä ne seuraavat päivien aikana esiteltyjä aiheita ja teemoja. En kuitenkaan usko, että on mikään ongelma toteuttaa tehtäviä sieltä täältä oman tulkinnan mukaan. Toivoisin, että esittelemiäni tehtäviä voisi myös kehittää ja jokainen voi soveltaa niitä omiin tarkoituksiin ja teemoihin sopiviksi. Useat harjoitukset vaativat jonkin verran esivalmistelua, mutta olen silti koettanut säilyttää niissä spontaaniuden mahdollisuuden opetustilanteita ajatellen. Oletan myös, että näitä tehtäviä sovellettaessa ohjaaja/opettajan on hieman itsenäisesti perehdyttävä valokuvauksen käytäntöön, sillä vaikka olen koettanut avata tehtäviä mahdollisimman selkeästi, ei tämä opas ole valokuvauksen ABC-kirja.

TEHTÄVISTÄ

Valokuvaustehtävien toteuttamisen jälkeen käytössäni oli usein videotykki, jotta kuvia pystyttiin tarkastelemaan ja kommentoimaan isoissakin ryhmissä yhdessä. Toki tietokoneen ruutukin riittää havaintojen tekemiseen. Olennaista on saada kuvaustehtävät purettua niin, että oppilaat voivat yhdessä tarkastella toistensa tekemisiä ja samalla esitellä omia tuotoksiaan toisilleen. Halusin useissa tehtävissä painottaa juuri tätä oppilaiden keskinäisessä kanssakäymisessä tapahtuvaa oppimista. Kuvien katselu on myös sopiva hetki keskittyä aloilleen katselemaan ja kuuntelemaan.

Kannattaa ajatella, että jokainen tehtävä alkaa jo ennen varsinaista tehtävänantoa. Itse olen huomannut ohjaajana, että aasin-siltojen rakentaminen kysymyksillä tai pienillä esimerkeillä on oiva tapa johdattaa oppilaita varsinaisten aiheiden ja tehtävien äärelle. Aivan kuten jo tavaroiden pakkaaminen on merkittävä osa varsinaista matkalla olemista, maisemien katselusta puhumattakaan. Parhaita oppaita matkoilla ovat ne, jotka itsekin selvästi ovat innostuneita näkemistään kohteista eikä välttämättä ne, jotka tietävät kaikesta kaiken.

TUTUSTUMINEN

Kaikki alkaa sinä päivänä, jolloin ohjaaja menee tutustumaan ryhmään. Vierailun tarkoitus on yksinkertainen: ohjaaja käy esittäytymässä ja samalla hän kertoo hieman siitä mitä tuleman pitää. Hän kertoo yksinkertaisia asioita ja kyselee yksinkertaisia kysymyksiä. Mikä on kamera? Kuka on joskus ottanut valokuvia? Tärkeää on että vierailulla paljastuu, että kysymys on valokuvista ja valokuvaamisesta. Ohjaaja on myös suorittamassa tehtävää, johon hän tarvitsee kuvan ryhmästä. Tehtävästään hän ei kerro oppilaille. Ohjaajalla on mukanaan kamera. Vierailu on lyhyt. Vierailun lopussa otetaan ryhmäkuva oppilaista. Valokuvan ottaminen tekee asiasta konkreettisen. Opettajakin saa osallistua kuvaan.

Salainen tehtävä ohjaajalle

Ryhmäkuvan ei ole tarkoitus olla mikään perinteinen koulukuva, vaan oppilaita pyydetään esimerkiksi irvistämään. Lisäksi voi ottaa myös kuvan, joissa oppilailla on aivan normaalit ilmeet. Tärkeää kuvatessa on huomioida, että valaistus on riittävä, jotta jokaisen oppilaan kasvot tulevat selkeästi esille. Ryhmäkuvaa ei sellaisenaan tarvita, vaan siitä on tarkoitus kerätä talteen oppilaiden päät. Niin kyllä, kerätä talteen päät. Ohjaaja tekee päil-

le tarvittavat toimenpiteet ennen ensimmäistä pajapäivää (*mustavalkoisuus, kontrasti, raja-
aus, koko*). Päistä tulee nimittäin osa ensimmäisenä pajapäivänä valmistettavaa keppinukkea.

1. PÄIVÄ

Pituus 4 - 5 tuntia

Aiheina: Tutustuminen, tutustuminen valokuviiin, valokuvien kanssa toimiminen, valokuvien katselu, valokuvien ryhmittely, kuvasarjat, kuvilla kertominen, piirtäminen valokuvan päälle, keppinuden valmistus

Mikä on valokuva ja mikä ei?

1. Tehtävä

Ohjaajalla on mukanaan iso pino valokuvia. Mukana on mustavalkoisia ja värillisiä, positiiveja ja negatiiveja, pieniä ja suuria, eri muotoisia ja mahdollisesti eri materiaaleille tehtyjä. Mutta mukana pinossa on myös joitakin, jotka eivät ole valokuvia, vaan esimerkiksi piirroskuva, animaatiokuva ja kuva maalauksesta. Oppilaiden on tarkoitus käydä pinoa läpi ja etsiä mikä on valokuva ja mikä ei. Paras tapa on levittää kuvat lattialle tai yhdistää pöydistä yksi iso pöytä, jotta jokaisella on mahdollisuus käydä kuvia läpi. Ei ole tarkoitus kertoa, kuinka monta ei-valokuvaa joukossa on sillä ehdokkaita varmasti löytyy enemmän kuin tarpeeksi. Kun kuvat on valittu, ne käydään yksitellen läpi ja ohjaajan avustuksella selvitetään, mitkä kuvat eivät oikeasti ole valokuvia. Samalla kuvia katsoessa kuvien

aiheita voi nimetä sanavaraston kartuttamiseksi ja selvittämiseksi. Yhdessä pohditaan löytyneiden kuvien perusteella, kuinka tiedämme, että jokin on valokuva ja jokin ei. Mahdollisten epäselvien tapausten kohdalla ohjaaja koettaa selittää, miksi jokin on valokuva, vaikka se ei siltä näytä. Lopulta joukosta on löydetty kuvat, jotka eivät kuulu valokuvien pinoon ja ne poistetaan.

Tehtävän tarkoitus:

Tarkoitus on päästä valokuvien äärelle sekä fyysisesti että ajatuksellisessa mielessä. Koetetaan vastata kysymykseen: mikä on valokuva? Mistä sen tunnistaa? Toisin sanoen tulla tutuiksi kokonaisuuden aiheen kanssa. Samalla voidaan nähdä millaisia kaikenlaisia kuvia ja kuva-aiheita onkaan olemassa. Yhdessä oleminen ja yhdessä tekeminen alkaa. Tarkoituksena on myös selvittää, millaisia oppilaiden kielelliset valmiudet ovat.

Piirretään valokuvan päälle

2. Tehtävä

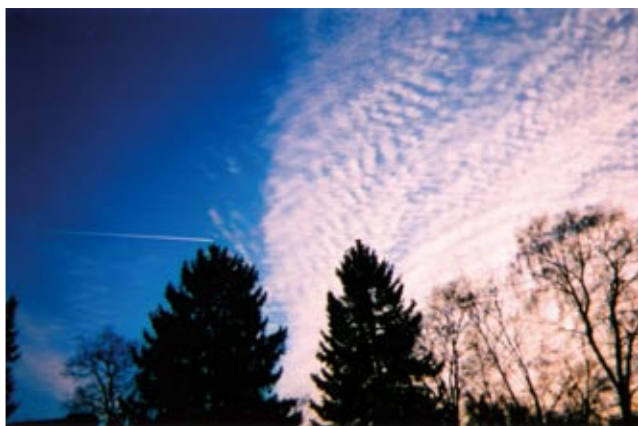
Ennen tehtävän aloittamista käydään keskustelua siitä, millä tavoin valokuvia käsitellään. Mitä niille saa tehdä ja mitä ei. Oppilailla on usein hyvinkin selkeitä käsityksiä siitä, kuinka kuvan kanssa toimitaan kunnioittavasti. Ohjaaja ohjailee kysymyksillään oppilaita. Missä kuvia säilytetään? Kuka niihin saa koskea? Saako kuvan päälle piirtää? Toivottavaa olisi, että oppilaat saataisiin itse kertomaan mahdollisimman monipuolisesti käsityksistään. Keskustelun jälkeen siirrytään tehtävään. Ohjaaja on kuvannut etukäteen omat kasvonsa iloisessa ilmeessä, mielellään niin että hampaatkin näkyvät ja hän on tehnyt siitä mustavalkoisen kopion kopiokoneella mahdollisimman suureen kokoon. Kuvassa ei ole mitään taustalla. Tämän kuvan hän jakaa jokaiselle samalla kun oppilaille

jaetaan väriliidut. Ohjaajalla voi olla mukanaan jo valmiiksi päälle piirrettyjä esimerkkikuvia, jotta oppilaat ymmärtävät mitä heitä pyydetään tekemään. Kuvan saa muuttaa miksi haluaa prinsessasta mörköön ja kalasta kuu-ukkoon eikä ole yhtään väliä mikä ohjaajan sukupuoli on. Valmiit kuvat asetetaan esille, jotta nähdään mitä ihmettä kuvista syntyikään. Rinnalle voi myös asettaa vertailun vuoksi kuvan, josta lähdettiin liikkeelle.

Tehtävän tarkoitus:

Tarkoituksena on osoittaa, että valokuvia voidaan käyttää raaka-aineena jatkotyöskentelylle. Samalla koetetaan purkaa oppilaiden valokuvaan liittyviä ennakkokäsityksiä. Yhtä merkittävää on myös oppilaiden ja opettajan välisen suhteen tarkastelu. Ohjaaja pyrkii omalla toiminnallaan kannustamaan oppilaita leikkisyyteen ja rohkeaan kokeiluun valokuvan kanssa.

Kuvien lajittelua

3. Tehtävä

Nyt palataan taas ison kuvapinon ääreen. Tarkoituksena on alkaa lajitella kuvia erilaisten määritelmien alle. Liikkeelle voi lähteä esimerkiksi pidän/en pidä asetelmasta. Jokainen valitsee yhden kuvan molemmista määritteistä. Valintojen jälkeen kuvia katsotaan yhdessä ja valinnat pyritään perustelemaan. Oppilaiden kielellisistä kyvyistä riippuen muita ryhmittelyluokkia luodaan: maisema/ihmiset, nopea/hidas, mustavalkoinen/värillinen, haiseva/hajuton jne. Lopuksi voidaan huomata, että kuvia voidaan tarkastella monin eri tavoin ja että yksi kuva voi kuulua moneen eri ryhmään. Tärkeää on myös, että jokaisella näyttää olevan erilaiset tavat tulkita kuvia.

Tehtävän tarkoitus:

Syvennyttään edelleen kuvien tarkasteluun ja kuvista keskusteluun. Kuvat herättävät aina jonkinlaisia tunteita ja niistä pystytään tunnistamaan asioita. Yksi kuva voi yhtä aikaa ilmaista monenlaisia asioita. Valinnoilla koetetaan hahmottaa oppilaiden mieltymyksiä ja oppilaita koetetaan kannustaa omien mielipiteiden ja näkemysten ilmaisemiseen. Jo kuvan valinta on mielipiteen ilmaisu eikä sitä välttämättä tarvitse oppilaan itse sanallistaa, jos kyvyt eivät siihen vielä riitä. Sanavaraston kartuttaminen on olennaisessa osassa. Ohjaaja johdattelee tilannetta keskustelulla ja huomioilla.

Tarina kuvilla

4. Tehtävä

Oppilaita pyydetään etsimään kuvista sellaisia, jotka näyttäisivät kuuluvan yhteen tai jotka yhdessä muodostavat jonkinlaisen tarinan. Tarinaa kehitellään yhdessä eteenpäin ja kuvat asetetaan rinnakkain. Kuka tahansa voi lisätä kuvasarjaan

mielestään sopivan jatkokuvan. Kuvia voi lisätä myös tarinan alkupäähän tai toisen kuvan rinnalle. Huomataan, että yhdessä kuvat alkavat kertoa jonkinlaista tarinaa, vaikka kuvat eivät alunperin olisikaan kuuluneet yhteen.

Tehtävän tarkoitus:

Tarinankerronta on olennainen osa valokuvausta. Kuvia rinnastamalla mielikuvitusta houkutellaan esille tarinoiden muodostamisen tueksi. Yhdessä toimittaessa joudutaan kohtaamaan toisten oppilaiden kielellisiä ja sosiaalisia kykyjä. Tehtävässä kuvat ovat tarinan kerronnan tukena ja helpottavat itseilmaisua.

Minä keppinukkena

5. Tehtävä

Ohjaaja esittelee itse aiemmin tehtyä keppinukkeaan (tai useampaa), jolla on hänen kasvonsa. Nukkeen keho saa mielellään olla jotain muuta kuin perusihmiskeho, ettei tule paineita siitä, ettei osaa tehdä omaa kuvaansa. Esimerkiksi jokin eläin tai muuten mielikuvituksekas esimerkki on hyvä. Yhdessä voidaan miettiä, mistä oppilaille saataisiin kasvokuvat kunnes ohjaa ”muistaa”, että hänellä

on jotain jo mukanaan: päät ilmeineen ensimmäisellä vierailukerralla otetusta kuvasta! Sitten käydään työhön. Jokainen oppilas valmistaa keppinukken, jossa he käyttävät omaa valokuvapäättään nukkenpäänä. Kuvan on tarkoitus olla mustavalkoinen, jotta oppilaat voivat itse lisätä niihin värejä tai muita askarreltuja ulokkeita kuten esimerkiksi hattuja, tuntosarvia tai mitä nyt kenellekin tulee mieleen. Myöhemmin valmiilla keppinukeilla voi esimerkiksi tehdä pieniä esityksiä.

Tehtävän tarkoitus:

Valokuvaa voi käyttää monella tavalla. Oman kuvan käyttäminen työskentelyn yhteydessä tuo esille valokuvan voimauttavan vaikutuksen. Omasta keppinukesta voi luoda omien toiveiden mukaisen hahmon ja näin ollen omaa minäkuva pystytään tarkastelemaan hieman erilaisessa valossa. Samalla tehtävässä tulee esiin valokuvan muokkaamisen mahdollisuudet (yhteiskuvasta irroitettut ja mustavalkoisiksi muutet päät), joihin palataan myöhemmissä tehtävissä lähemmin.

Muistipeli

6. Tehtävä

Ohjaaja on valmistanut etukäteen muistipelin, jossa hän käyttänyt yksityiskohtia päivän aikana katsotuista kuvista. Muistipeliin on kaikkien helppo osallistua kielellisistä kyvyistä riippumatta. Pelataan lattialla ringissä. Lopuksi katsotaan löydetäänkö ne kuvat, joiden yksityiskohtia muistipelin paloissa oli. Muistipeli on hyvä tapa aloittaa tai lopettaa päivä.

Tehtävän tarkoitus:

Pelaamisen on tarkoitus olla rentoa yhdessä olemista, jossa ohjaajan rooli asettuu jälleen erilaiseen kehykseen. Ohjaaja voi itse yrittää pärjätä lasten kanssa tämän pelin pelaamisessa aivan tosissaan, sillä todennäköisesti hän ei silti pärjää kaiken muistaville lapsille. Pelaaminen on erilainen tapa hahmottaa valokuvien kanssa toimimista. Samalla se kehittää ryhmän sosiaalisia taitoja ja keskittymistä. Kokonaisuuden aikana palasimme peliä useita kertoja.

2. PÄIVÄ

Pituus 4 - 5 tuntia

Aiheina: Kuvaaminen alkaa, tutustutaan kameroihin, katsotaan esimerkkejä kuvaamiseen liittyvistä tärkeistä seikoista, kuvaustehtäviä tietyistä aiheista, oppilaille jaetaan kertakäyttökamerat

Tutustuminen kameroihin

7. Tehtävä

Ohjaamisen kannalta on mukavaa, jos käytössä on digikameroita, jotka ovat keskenään samanlaisia ja että niitä on riittävän monta ryhmän kokoon nähden. Jokaisella ei tarvitse olla omaa. Tärkeimpänä osana kamerassa kannattaa esitellä turvaremmi, joka laitetaan kaulan tai ranteen ympärille aina kun kamera otetaan käteen, sillä rikkinäisellä kameralla ei kuvia voi ottaa. Toimintojen esittely kannattaa pitää mahdollisimman yksinkertaisella tasolla ja mahdollisimman havainnollisena. Kameroihin tutustumisen jälkeen tehdään pieni harjoitus, jossa oppilaat kokoavat pöydilleen viiden esiin sommitelman ja ottavat siitä kuvan.

Tehtävän tarkoitus:

Ei kannata pitää liian itsestään selvänä, että jokainen osaa noin vain käyttää kameraa. Osa oppilaista ei välttä-

mättä koskaan ole ottanut yhtään valokuvaa. On tärkeää osoittaa oppilaille, että heihin luotetaan, mutta aivan yhtä merkittävää on, että oppilaat pystyvät osoittamaan olevansa tuon luottamuksen arvoisia. Kameran oikein käyttäminen helpottaa kuvaamiseen keskittymistä.

Näkökulmia valokuviin

8. Tehtävä

Katsotaan yhdessä ohjaajan tekemien esimerkkien pohjalta erilaisia valokuvaamiseen liittyviä seikoja. Näiden tarkoituksena on saada oppilaiden huomio kiinnittymään erilaisiin mahdollisuuksiin kuvia otettaessa. Aiheina ovat valo, kuvakulma, tila, rajausta, kuvasarjat ja oikea hetki. Esimerkkikuvista katsellaan, kuinka aiheet kuvissa toteutuvat. Ohjaaja kertoo esimerkeistä havainnollisesti kannustaen oppilaita tarkastelemaan kuvia aiheiden pohjalta.

Tehtävän tarkoitus:

Kuvia tarkasteltaessa voidaan kiinnittää huomiota useisiin ominaisuuksiin, joista kuvat rakentuvat. On tärkeää osoittaa, että jo yksikin kuva sisältää monia kuvan havainnointiin vaikuttavia aiheita. Samalla huomio kohdistuu myös kuvaamiseen tilanteena, jossa kuvaaja tekee valintoja. Kuvaaja ei siis ole tilanteessa ainoastaan kuvaamassa kohdettaan, vaan hän havainnoi tilannetta kokonaisuutena, jossa pienetkin yksityiskohdat vaikuttavat kuvan tunnelmaan. On siis tarkoitus johdatella oppilaat huomaamaan, kuinka monet asiat vaikuttavat kuvaustilanteessa ja kuinka moniin asioihin he itse voivat vaikuttaa kuvatessaan. Jokaiselle valinnalla on merkitystä.

Kuvaaminen koulun ympäristössä

9. Tehtävä

Esimerkkien katselun jälkeen siirrytään kuvaamaan ulkona. Kameran jaetaan, kun oppilaat ovat valmiita ottamaan ne vastaan (toimitaan ikäryhmien edellytysten mukaan). Ensimmäisenä kohteena oppilaita pyydetään kuvaamaan jokin miellyttävä paikka koulun ympäristöstä, josta oppilaalle itselleen tulee hyvä mieli ja lisäksi kuvaamaan paikka, joka ei miellytä. Kuvia saa ottaa muistakin tilanteista ja kohteista. Tärkeintä on kameran kanssa toimiminen ja tilanteiden havainnointi. Sopivan

ajan jälkeen palataan takaisin luokkaan, jossa otetut kuvat katsotaan yhdessä.

Tehtävän tarkoitus:

Oppilaat tutustuvat siihen, kuinka maailma hahmotuu kameran välityksellä ja kuinka tilanteesta muodostuu kuva. Kameroiden kanssa ulkona toimiminen on myös luottamuksen osoitus siitä, että oppilas on valmis ottamaan vastuun kamerasta ja kuvaamisesta. Samalla oppilas joutuu pohtimaan, mikä tietystä paikasta tekee juuri sen paikan ja kuinka sen saa kuvatuksi. Kuvaaminen ei välttämättä olekaan niin helppoa kuin aluksi aja-

tellaan. Tehtävän purkamisen yhteydessä oppilas joutuu sanallistamaan ottamaansa kuvaa taitojensa mukaan ja muodostamaan näin ollen jonkinlaisen kertomuksen kokemuksistaan kyseiseen paikkaan liittyen.

Kuvasarja

10. Tehtävä

Tehdään usean kuvan sarja (vähintään 5 kuvaa), jonka pitäisi olla ymmärrettävä ilman mitään sanallista selittämistä. Kysymys voi olla esimerkiksi käytösohjeesta tai elokuvamaisesta kohtauksesta.

Tämän tehtävän voi toteuttaa pari- tai ryhmätyönä. Tavoiteltavaa olisi, että kuvasarjassa hyödynnettäisiin kuvallisen kerronnan erilaisia tapoja, niitä esimerkkejä, joita aiemmin yhdessä katsottiin: raja- ja kuvakulma, tila jne. Kuvallinen kerronta on miltei itsestään selvänä pidetty asia eikä sitä juurikaan ole oppilaille opetettu ja sen vuoksi on mielenkiintoista nähdä, millä tavoin he aiheesta lähestyvät. Tehtävän jälkeen kuvasarjat katsotaan yhdessä ilman, että tekijät ensin kertovat kuvistaan mitään.

Tehtävän tarkoitus:

Valokuvasarja kertomuksena. Tarkoituksena on pohtia, millä tavoin tarinaa voi lähestyä puhtaasti kuvallisesta näkökulmasta. Oppilaat joutuvat pohtimaan, kuinka heidän tarinansa tulevat ymmärretyiksi ja millä tavoin kuvien väliset suhteet muodostuvat. Juonen kehittäminen vaatii myös oman huomionsa aivan kuten sanallisissakin tarinoissa. Samalla yksittäisten kuvien rooli muuttuu kokonaisuutta palveleviksi yksiköiksi. Tehtävän purkamisen yhteydessä on tarpeellista keskustella mahdollisista kuvasarjojen parantelu-ehdotuksista ja syistä, miksi esimerkiksi jokin viesti ei välity niin kuin oppilaat olisivat halunneet. Tärkeää on myös saattaa kuvasarja jonkinlaiseen luonnolliseen päätökseen.

Kertakäyttökamerat

11. Tehtävä

Kertakäyttökamerat ovat sopiva väline, jotta oppilaat voivat kuvata kouluajan ulkopuolellakin ja paikoissa ja hetkissä, jotka ovat heille merkittäviä. Tehtävänanto voi olla hyvin väljä, kuvien on tarkoitus olla päiväkirjamaisia huomioita omasta arjesta eli kuvata voi oikeastaan mitä vain. Kertakäyttökameroiden käyttö vaatii myös pienen ohjeistuksen. On tärkeää, että jokainen osaa käyttää

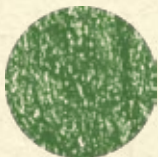
kameraansa ja pitää siitä huolta. Yhdessä ohjaajan ohjeistuksella katsotaan, että jokainen saa yhden kuvan otetuksi. Oppilaat kirjoittavat kameroihinsa nimensä, jotta kuvia kehitettäessä tiedetään kenelle kuvat kuuluvat. Mielenkiintoisena lisänä on se, ettei kuvia nähdä ennen kuin ne on kehitetty. Ero on suurempi kuin luulisi digikuvaamiseen verrattuna. Itse jouduin useaan kertaan selittämään, ettei kuvia näe ennen kuin ne on kehitetty. Jos tarve vaatii, voi filmikameroiden toimintaperiaatteen selittää oppilaille. Kuvaamisajaksi riittää 2 - 3 viikkoa, jonka jälkeen kamerat palautetaan.

Tehtävän tarkoitus:

Pääidea tehtävässä on, että oppilaat saavat kamerat oikeasti omaksi, ja että he oikeasti voivat kuvata niillä mitä haluavat ja missä haluavat. Kysymys on omien merkintöjen tekemisestä. Mikä oppilaalle on tärkeää? Mitä asioita koetetaan saada kuvatuksi? Kuinka eri kulttuurit käsittelevät kuvaa ja kuvaamista? Tehtävän tuotoksia on mahdotonta ennakoida, mikä tekee siitä kaksinverroin mielenkiintoisempaa. Tarkoitus on toimia itsenäisesti valokuvaajana.

3. PÄIVÄ

Pituus 4 - 5 tuntia

Aiheina: Kertakäyttökameroiden kuvien palautus ja katselu, kuvista keskustelu, valo ja aika, kuvaaja ohjaajana, mainoskuva, kuvausleikki

Omat valokuvat

12. Tehtävä

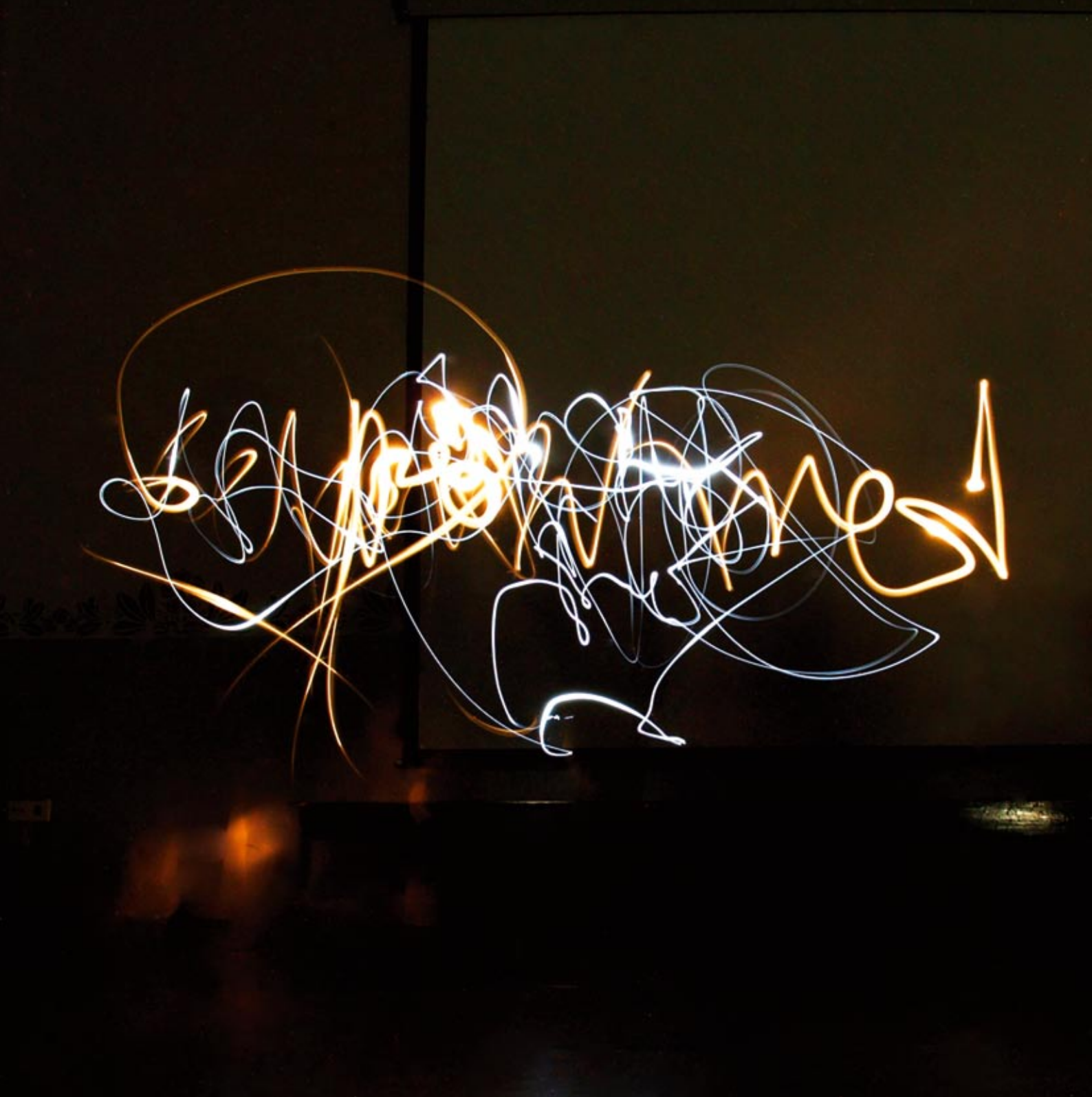
Tätä päivää ennen ohjaaja on hakenut ja teettänyt oppilaiden ottamat valokuvat. Ennen kuvien jakamista ohjaaja kyselee valokuvaamiseen liittyviä kysymyksiä. Muistavatko oppilaat mitä he ovat kuvanneet? Oliko kuvaaminen vaikeaa? jne. Vasta kyselemisen jälkeen kuvat jaetaan. Oppilaat saavat rauhassa katsoa kuviaan läpi. Hetken päästä ohjaaja pyytää oppilaita valitsemaan suosikkikuvansa tai pari ja kuvan, joka ei ole sellainen kuin sen piti olla. Sitten kuvia katsotaan yhdessä. Oppilaat voivat itse kertoa, mitä kuvassa näkyy, milloin ja miksi kuva on otettu. Yhtälailla ei-suosikki kuvista keskustellaan. Miksi se ei ole sellainen kuin sen piti olla? Mitä olisi ehkä pitänyt tehdä toisin?

Tehtävän tarkoitus:

Kuva kerronnan välineenä. Omakohtaisten kokemusten ja tekemisten reflektointi nousee väistämättä esiin, kun

oppilaat saavat kertoa kuvistaan toisille. Tarkoitus on kiinnittää huomiota siihen mitä kuvissa näkyy ja mitä niistä kerrotaan. Lopputulos ei siis ole puhtaasti kuvallinen. On tärkeää, että myös toiset oppilaat kertovat mielipiteitään toistensa kuvista. Näin voidaan verrata kuvien henkilökohtaista tasoa sekä yleistä tasoa, esille nousee siis kuvaajan, kohteen ja kuvan välinen suhde. Hyvin onnistunut kuva ei välttämättä ole kuvanottajan kannalta mielenkiintoisin ja paras.

Kuvaaminen pitkällä valotusajalla

13. Tehtävä

Paikaksi tarvitaan jokin helposti pimennettävä tila. Tilanteesta riippuen paikka voi olla iso tai pieni. Aivan pilkkopimeää ei tarvitse olla. Kamera täytyy saada jalustalle. Mukaan tarvitaan joitakin valonlähteitä esimerkiksi taskulamppuja tai pieniä led-valaisimia. Ohjaaja näyttää ensin, mitä aiotaan tehdä. Havainnollisinta on, jos ohjaaja tekee havaintoesimerkin paikanpäällä oppilaiden katsellessa. Hän painaa kameran laukaisinta ja alkaa heilutella valoja ilmassa villisti. Kuvaan tallentuu jokainen liike, joka valo kädessä on tehty. Tämän jälkeen katsotaan millainen kuva tilanteesta muodostui. Tämän jälkeen oppilaat voivat kokeilla samaa pienryhmissä tai pareittain. Sopiva pituus pitkälle valotusajalle on vähintään 10 - 15 sekuntia, jotta oppilaat ehtivät saada tarpeeksi liikettä aikaan. Jokainen ryhmä voi ottaa useamman kuvan vuorollaan. Oppilaat voivat esimerkiksi kokeilla oman nimensä kirjoittamista valoilla. Muut oppilaat seuraavat tilannetta sivulta. Kuvat katsotaan yhdessä luokkaan palattua.

Tehtävän tarkoitus:

Tämän tehtävän on tarkoitus havainnollistaa oppilaille, mitä valokuvatessa tapahtuu. Mitä merkitystä ajalla on valokuvatessa ja mitä valo oikeastaan on. Tilanteessa kuvattavan kohteen rooli muuttuu eri tavalla aktiiviseksi. Kuvaan tallentuu toiminta eikä niinkään staattinen hetki. Samalla näkyväksi tulee kuluva aika. Kuvien jälkeen voi kysyä, mitä kuvassa näkyy. Vastaukseen voi hakea erilaisia näkökulmia. Kuva voidaan tarkastella toiminnan jättäminä jälkinä, valopiirroksina tai valokuuvien merkillisinä kuvioina.

Lavastettu tilanne

14. Tehtävä

Ensin oppilaille kerrotaan ja näytetään kuvaesimerkkien avulla, mitä tarkoitetaan lavastetulla kuvalla. Kuvan lavastaminen havainnollistaa oppilaille valokuvien suunnitellun luonteen. Kuva ei läheskään aina ole spontaanista tilanteesta napattu kuva vaan usein sen ottamiseksi ja tilanteen rakentamiseksi on täytynyt nähdä vaivaa, kuten esimerkiksi koulukuvassa tai useissa mainoskuviissa. Tässä tehtävässä jokainen oppilas saa vuorollaan olla kuvaaja, joka lavastaa tilanteen sellaiseksi kuin haluaa. Tilanteen voi rakentaa esimerkiksi koulukuvan tyyliseksi, jossa valmiina on neljä tuolia. Yksitellen valokuvaava oppilas järjestelee muut oppilaat haluamallaan tavalla kuva-alueelle. Muut oppilaat ovat kuin muovailuvahaa, joka tottelee kuvaajan toiveita ja muotoiluohjeita kasvojen ilmeitä myöten. Järjestellyt oppilaat pysyvät paikoillaan asennossaan kunnes kuva on otettu. Kuvissa voi käyttää myös rekvisiittaa.

Tehtävän tarkoitus:

Valokuvaaminen ei ole ainoastaan tilanteiden taltioimista vaan usein se vaatii myös aktiivista toimintaa. Lavastuksessa kuvassa oppilas ottaa ohjaajan roolin. Ohjaajalla

on mielessään tietynlainen kuva, johon hän käyttää materiaalina toisia oppilaita ja tilanteen tallennusmenetelmänä valokuvaa. Tässä tapauksessa kuva ei enää ole pelkästään dokumentti tietystä hetkestä vaan se on harkittu tuotos. Kysymys on tilanteesta toimimisesta, jossa oppilas on aktiivisessa roolissa. Tilanne vaatii vuorovaikutustaitoja ja suunnitelmallisuutta sekä ryhmältä kykyä seurata ohjeita.

Mainoskuva

15. Tehtävä

Aluksi keskustellaan mainoskuvista. Mikä on mainos? Missä niitä nähdään? Mitä niistä ajatellaan? Mitä ne mainostavat? Kuinka valokuvaa käytetään mainoksissa? Esimerkeistä katsellaan erilaisia mainoskuvia. Mukana voi olla myös ohjaajan tekeмиä esimerkkikuvia, joiden tekovaiheet ohjaaja voi itse paljastaa. Ryhmissä opiskelijat suunnittelevat oman mainoksen. Tuote tai asia voi olla täysin keksitty ja mielikuvituksekas. Mainoksessa on esiinnyttävä henkilö/henkilöitä. Tuotteelle keksitään nimi ja jokin iskulause. Kuvan visuaalisuudesta voi myös halutessaan tehdä suunnitelmia. Kuvia varten tehdään pienimuotoinen studio luokkaan. Yksinkertaisimmillaan yksivärinen tasainen kangas riittää taustaksi ja luonnonvalo valoksi. Mutta jos käyttöön on mahdollista saada kunnollisia salamavalvoja niin se on aina parempi, sillä silloin kuvaustilanteen saa vielä ”todellisemmaksi”. Ideana on, että ohjaaja työstää kuvat seuraavaa kertaa varten valmiiksi oppilaiden ideoiden pohjalta. Tarkoituksena olisi pystyä esittämään, kuinka kuvan muokkaus on tehty, joten erilaisia kuvankäsittelyvaihteita olisi hyvä tuoda esille.

Tehtävän tarkoitus:

Tarkoitus on paljastaa mainoskuvien tuotettu luonne. Mainokset eivät synny itsestään vaan ne ovat tuotettuja ja vieläpä usein ison tekijäryhmän toimesta. Tehtävässä tuodaan esille kuvankäsittelyyn liittyviä näkökulmia ja toivottujen mielikuvien välittämisen menetelmiä. Oppilaiden medialukutaitoa tarkastellaan. Pohditaan, kuinka mainokset näyttäytyvät oppilaiden arkisessa ympäristössä ja kuinka niiden keinoja voidaan purkaa ja imitoida. Kuvia voi myös työstää ilman tietokonettakin askartelemalla.

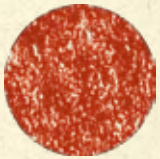
Kuva-arvaus

16. Tehtävä

Tämä on yksinkertainen leikki. Yhdelle oppilaalle annetaan kamera ja hän jää luokkaan ohjaajan kanssa. Sillä aikaa muu ryhmä menee luokan ulkopuolelle odottamaan. Oppilaan on tarkoitus ottaa kuva jostakin yksityiskohdasta luokassa niin, ettei kuvasta arvaa, mistä kohden luokkaa se on otettu. Kun kuva on valmis, muu ryhmä päästetään takaisin luokkaan ja kuva näytetään heille, jonka jälkeen he koettavat löytää kyseisen kohteen luokasta.

4. PÄIVÄ

Pituus 4 - 5 tuntia

Aiheina: Valokuvia maitotölkkien päälle, mainoskuvatehtävän purku, näyttelykuvien valinta, opitun kertausta, ryhmäkuva, oma tehtävä, palaute

Maitotölkkikaupunki

17. Tehtävä

Jokaiselle jaetaan 1 - 2 tyhjää ja huuhdeltua maitotölkkiä. Ohjaaja on tuonut mukanaan paljon sanoma- ja aikakauslehtiä. Oppilaiden on tarkoitus päällystää saamansa maitotölkki täyteen lehdistä löydetyillä valokuvilla niin ettei alla olevaa purkia näy mistään kohden. Tekstejä ei saa olla mukana, pinnan täytyy muodostua ainoastaan kuvista. Tehtävän pohjustukseen liittyy idea valokuvien havaitsemisesta tilassa ja kuvien keskinäisestä suhteesta esimerkiksi näyttelyissä tai kaupunkitilassa. Oppilaita kehoitetaan valitsemaan kuvia, joista he pitävät. Valmiit tölkit asetetaan rinnakkain ja niitä katsellaan yhdessä. Jokainen oppilas voi vuorollaan muuttaa tölkkien sommitelmaa haluamallaan tavalla. Näin saadaan aikaan aina uusia kokonaisuuksia ja erilaisia kuvallisia rinnastuksia. Jos ehditään voidaan tehdä toinen purkki, joka koostuu pelkästään sanoista. Näin voidaan

tarkastella rinta rinnan sanojen ja kuvien välittämiä erilaisia tunnelmia ja niiden yllättäviä yhdistelmiä.

Tehtävän tarkoitus:

Tutustutaan lehdissä esiintyvään kuvamassaan. Palauteaan jälleen mieleen kuvien materiaalisuus ja niiden erilaiset käyttöulottuvuudet. Kuvien valinnassa korostuvat erilaiset mieltymykset erilaisiin aiheisiin. Jälleen kuvia rinnastamalla saadaan aikaan tietynlaisia tarinoita ja tunnelmia. Sattumanvaraisesti rinnastetut kuvat voivat yllättäen alkaa kommunikoida keskenään.

Mainoskuvien katselu

18. Tehtävä

Ohjaaja näyttää edellisellä kerralla kuvatuista kuvista muokkaamansa mainokset. Kuvien hyvistä ja kehittelyä vaativista puolista keskustellaan. Mahdollisia jatkoideoita voidaan myös hahmotella.

Tehtävän tarkoitus:

Havainnoidaan oman toiminnan ja ideoiden seurauksia. Millä tavoin ideat ovat siirtyneet valmiiksi "tuotteeksi"?

Mikä on hyvää ja mikä ei? Huomioidaan kuinka aiheesta voidaan keskustella eri tavoin kun ollaan itse oltu tuottamassa kuvaa, sen sijaan että katsottaisiin kadulla esiintyvää mainosta.

Materiaalien läpikäyntiä

19. Tehtävä

Katsellaan yhdessä läpi kurssin aikana tuotettua kuvamateriaalia. Valitaan suosikkeja ja poistetaan

joukosta niitä kuvia, joita ei haluta esittää näyttelyssä. Katsotaan sekä kertakäyttökameroiden kuvia että digikuvia. Olisi hyvä, jos toteutettuihin tehtäviin liittyvistä digikuvista pystyisi tulostamaan luettelokuvat, jotta oppilaat voisivat pidellä kuvia käsissään ja nähdä kuvia toisiin kuviin rinnastuneina. Mietitään löydetäänkö kuvista joitakin yhdistäviä teemoja esimerkiksi värejä, kohteita, valoja ym.

Tehtävän tarkoitus:

Palautetaan mieleen kurssin aikana nähtyä, tehtyä ja koettua. Nähdään itse tuotettu kuvamateriaali ja omat suosikkikuvat kaikkien joukossa. Millaisia muistoja tiettyihin kuviin liittyy? Miksi jotkin kuvat ovat mielenkiintoisempia kuin toiset?

Ryhmäkuva

20. Tehtävä

Otetaan ryhmäkuva, jonka esitys- ja kuvaustavasta oppilaat saavat itse päättää. Koetetaan muistella pajojen aikana kokeiltuja ja nähtyjä kuvia ja miettiä saataisiinko niistä joitain ideoita yhteisen kuvan tekemiseen. Tämä kuva on suunnattu toisille katselijoille eli on olennaista miettiä millainen kuva ryhmästä halutaan toisille välittää.

Tehtävän tarkoitus:

Ryhmäkuvassa oppilaat joutuvat yhdessä pohtimaan, millä he haluaisivat kuvan näyttävän ja kuinka sellainen kuva otetaan. Tärkeää on yhdessä toimiminen ja yhteisten päätösten tekeminen. Kysyä voi, kuinka ryhmähenki välittyy valokuvasta.

Ryhmän oma idea kuvaustehtävästä

21. Tehtävä

Ajatuksena on siis vapaa tehtävä, jonka muodon ryhmä itse saa valita. Ohjaaja kyselee oppilailta, millaisen kuvaustehtävän he haluaisivat tehdä ja sitten tehtävä tehdään. Ohjaaja voi tarvittaessa asettaa tiettyjä tavoitteita tai rajoituksia, jotta tehtävä on mielekäs.

Tehtävän tarkoitus:

Tässä vaiheessa oppilailla on jo melko kattava näkemys siitä, mitä kaikkea valokuvan kanssa voi tehdä. Tarkas-

tellaan oppilaiden omia ideoita valokuvaamiseen liittyen sekä heidän kykyjään muodostaa ideoistaan ryhmässä toteutettavia harjoituksia.

Palaute

Vapaata keskustelua opitusta, koetusta, nähdystä, tehdystä, harmeista, huolista, iloista, suruista, suunnitelmista, valokuvista, valokuvaamisesta... Tarkoituksena on tietenkin koota kokonaisuuden aikana esille tuotuja näkemyksiä yhteen ja kannus-

taa oppilaita jatkossakin kuvaamaan. Yhtä olennaista on kannustaa oppilaita havainnoimaan ympärillä näkyviä kuvia opittujen tietojen ja oivallusten valossa.

Kuinka pitkä aika on lukuvuosi? Itse sain hienon tilaisuuden seurata oppilaiden kielellisten valmiuksien kehittymistä lukuvuoden aikana. Ne oppilaat joiden kanssa aloitin työskentelyn syksyllä eivät enää olleet samoja keväällä. Heidän kielellinen kehityksensä oli huomattavaa. Kuvallisen ilmaisun ja ymmärryksen kanssa ei samankaltaisia havaintoja ole niin helppoa huomata ja vielä vaikeampi niitä on arvioida. Mutta koska käytämme kuvista keskustelemiseen sanoja, ymmärtäisin kuvallisen käsityskyvyn kehittyvän sanallisten ilmaisutaitojen myötä.

LOPPUSANOTA

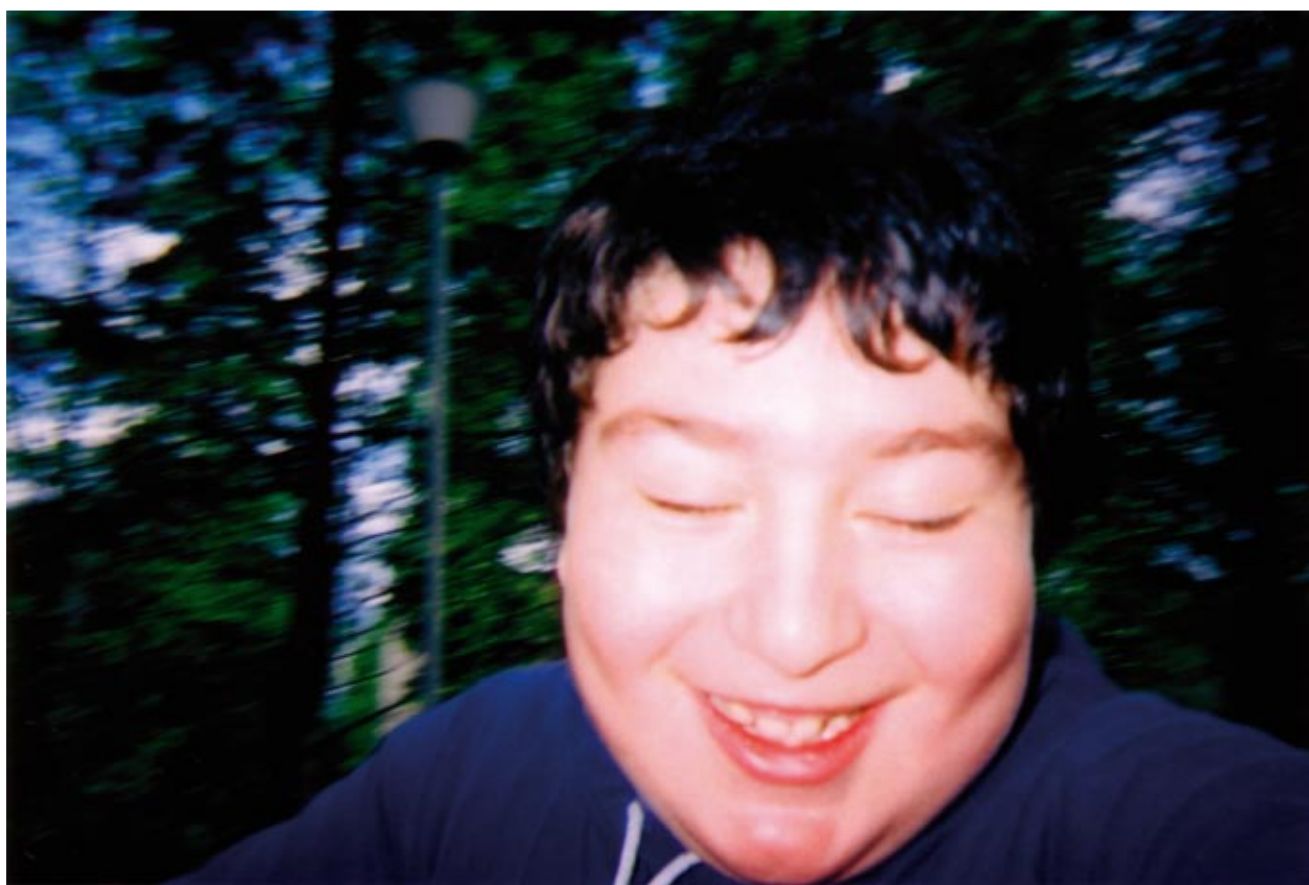
Näyttelykin toteutettiin Tampereella Lastenkulttuurikeskus Rullassa nimellä *Kikatusta etsimässä* syksyllä 2008 osana

Backlight -08 -valokuvatriennaalia. Osa teoksista oli myös esillä aiemmin samana syksynä Porin *Vähäx valottaa* -festivaaleilla. Näyttelyä suunniteltaessa huomiota kiinnitettiin opetuksessa käytettyihin lähtökohtiin ja kuvien tarkastelutapoihin. Näyttelyä varten oppilaat saivat valita, mitä heidän itse ottamistaan kuvista he ehdottomasti haluaisivat viedä näyttelyyn ja mitä kuvia he eivät haluaisi näyttää. Näyttely toimi paikkana, jossa kokonaisuuteen osallistuneiden oppilaiden teokset vihdoin kohtasivat. Oli myös tärkeää osoittaa oppilaille, että näyttelyssä heidän ottamansa kuvat olisivat toisten ihmisten tavoitettavissa.

Tämän opetuskokemuksen pohjalta uskallan sanoa, että valokuva tarjoaa hedelmällisen tavan valmistavan opetuksen oppilaille kehittää omia kommunikaatiotaitojaan. Näillä taidoilla en tarkoita ainoastaan kielellisiä valmiuksia vaan myös visuaalisia hahmotustapoja. Uuteen kulttuuriin sopeutuminen vaatii oppilaalta sekä kielellisiä että visuaalisia tapoja hahmottaa ympäristöään, ja nämä molemmat vaativat yhtälailla opettelua. Valokuvan todellisuuteen ankkuroituva luonne antaa oppilaille mahdollisuuden jäsentää omia kokemuksiaan myös ilman sanoja ja ilman erityisiä luovia kykyjä. Näin sanoessani en tarkoita sitä, että valokuvaaminen olisi helppoa, vaan sitä että sen kanssa on helppoa päästä alkuun. Kuvaamalla ja kuvilla voi kertoa asioita, joihin omat kielelliset taidot eivät riitä. Uskon, että kuvien kat-

seleminen ja niistä keskustelu tukee ja kehittää oppilaan kielellisiä valmiuksia. Sama tapahtuu varmasti myös toisinkin päin, kielellinen kehitys auttaa hahmottamaan visuaalista kulttuuria paremmin. Kuvien ja sanojen rinnakkainen käyttö muodostaa yhdessä kielen, joka on enemmän kuin osiensa summa.

Toivon, että tämä opus inspiroi ja kannustaa käyttämään valokuvaa yhtenä keinona valmistavien luokkien opetuksessa. Kuvista puhuttaessa, kuvatessa ja niitä katsoessa yksinkertaisiltakin vaikuttavat asiat voivat tarjota joitain aivan uusia ja rikastuttavia näkökulmia ympäröivän kulttuurin tarkasteluun kenelle tahansa. **Puhukaamme kuvista ja katselkaamme sanoja!**

Tässä joitakin kysymyksiä, joita voi pohtia kuvia katsellessa. Usein liiankin yksinkertaiselta kuulostavat kysymykset saattavat jäädä huomioitta, vaikka juuri niiden kautta saatetaan päästä parhaiten aiheen äärelle ja sen vuoksi haluan muistuttaa niistä tässä. Kysymyksiin ei välttämättä ole oikeita vastauksia, vaan niiden on tarkoitus tuoda esiin erilaisia näkökulmia, joita oppilailla on ja joita kuvista voi löytää.

APUKYSYMYKSIÄ

- Mitä kuvassa on?
 - Mitä muuta kuvassa näkyy? *Kysele vaikka väreistä, muodoista, esineistä, asioista, ilmeistä, säästä...ym.*
 - Missä kuva on otettu?
 - Milloin kuva on otettu?
 - Kuka kuvan on ottanut?
 - Miksi kuva on otettu?
 - Mistä suunnasta kuva on otettu?
 - Millainen valo kuvassa on?
 - Mistä valo kuvaan tulee?
 - Mitä ääniä kuvassa voisi kuulua?
 - Kuinka lämmin kuvassa on?
 - Miltä kuvassa haisee?
 - Mitä kuvassa ei näy?
 - Mitä jää kuvan ulkopuolelle?
 - Mitä kuvassa tapahtuu seuraavaksi?
 - Voisiko kuvalla olla jokin otsikko tai nimi?
 - Millainen tunnelma kuvassa on?
 - Miksi kuva on iloinen?
 - Miksi se on pelottava?
 - Onko kuvassa jotakin tuttua?
-
- Jatka listaa omilla oivalluksillasi.

VALMISTAVA OPETUS

Kaikki peruskouluikäiset eli 7–17-vuotiaat oppilaat, joiden suomen kielen taito ei riitä perusopetukseen osallistumiseksi, ovat oikeutettuja valmistavaan opetukseen. Valmistavassa opetuksessa oppilas tutustuu suomalaiseen kouluun ja kulttuuriin sekä opetusmenetelmiin. Opetuksen tavoitteena on suomen kielen taidon ja oppimisvalmiuksien kehittäminen perusopetukseen riittäviksi. Suomen kielen lisäksi muita oppiaineita ovat

matematiikka, ympäristötieto (biologia ja maantiede), suomen historia, musiikki, liikunta (urheilu), käsityö ja kuvaamataito. Uskontoa ei valmistavan opetuksen aikana opeteta.

Valmistava opetus on vuosiluokkiin sitomatonta. Opetusta annetaan pienryhmissä, yleensä alle 10 oppilaan kokoisissa. Kun oppilaan suomen kielen taito karttuu, hän voi osallistua perusopetuksen

luokkien oppitunnille ns. integraatiotunneilla.

Viikossa on oppitunteja 20 - 28 oppilaan iästä riippuen. Jokaiselle oppilaalle laaditaan hänen oppimisvalmiuksiaan ja taitojaan vastaava henkilökohtainen oppimissuunnitelma. Valmistavan opetuksen aikana kartoitetaan oppilaan oppimisvalmiudet ja erityistarpeet. Kun opetus päättyy, oppilaalle määritetään taitoja ja valmiuksia vastaava luokka-aste. Valmistavaa opetusta ei arvioida numeroilla vaan sanallisella todistuksella.

Valmistava opetus kestää yleensä vuoden, mutta aika on yksilöllisesti joustava. Oppilaat siirtyvät valmistavan opetuksen jälkeen oman oppilasalueensa kouluun. Jos oppilaan koulumatka on pitkä, maksaa Tampereen kaupunki oppilaalle koulupäivinä bussimatkan koululle ja takaisin kotiin.

Lähde:

<http://www.tampere.fi/koulutusjaopiskelu/perusopetus/mamu/valmistava.html>

Kuvilla ja sanoilla on erilaisia tehtäviä, mutta lähes aina ne ovat toisistaan riippuvaisia. Molemmat kumpuavat samoista pyrkimyksistä, tarpeesta kommunikoida ja tulla ymmärretyksi.

Kikatuksen kuvakulmia -oppaassa kuvataan valokuvamenetelmä, jota on käytetty maahanmuuttajaluokilla tampere-laisessa Taidekaari-kulttuurikasvatusohjelmassa. Se soveltuu erittäin hyvin myös muille opetusryhmille ikään katsomatta. Opas sisältää kuvauksen (lukuvuonna 2007 - 2008) toteutusta Kikatuksen kuvakulmia -kulttuurikasvatuskokonaisuudesta ja se on jaoteltu työpajapäiviin ja päivien sisältämiin teemoihin sekä tehtäviin. Tehtävät on esitelty yksityiskohtaisesti ja niitä voi soveltaa monenlaisissa opetustilanteissa. Oppaan upeat valokuvat ovat kokonaisuuteen osallistuneiden oppilaiden ottamia.

Kikatuksen kuvakulmia on Taidekaaren julkaisusarjan kolmas osa. Sen on kirjoittanut kuvataiteilija Jani Ikonen. Hän on usean vuoden ajan toiminut Taidekaari-kulttuurikasvatusohjelman ohjaajana vetäen erilaisia työpajoja, joissa kuvilla ja sanoilla on keskeinen rooli.

Taidekaari-kulttuurikasvatusohjelma on osa valtakunnallista Taikalamppu-lastenkulttuurikeskusten verkostoa. Kikatuksen kuvakulmia -kokonaisuudessa toteutettiin verkoston Pirkanmaan Taikalampulle määrittelemää erityistehtävää ja kehitettiin erityistä tukea tarvitseville oppilaille kulttuurikasvatuksen toimintamenetelmä.

